

Representantforslag 23 S

(2016–2017)

fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Janne Sjelmo Nordås og Jenny Klinge

Dokument 8:23 S (2016–2017)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Janne Sjelmo Nordås og Jenny Klinge om En offentlig granskning av tvangsbruk i norsk psykiatri

Til Stortinget

Bakgrunn

Gjennom kartlegginger utført av media er det denne høsten påvist omfattende alvorlig og ulovlig tvangsbruk i norsk psykiatri. All bruk av tvang i psykiatrien skal dokumenteres i journalsystemer og fremgå av tvangsprotokollene. Gjennom VGs innsyn i 14 institusjoners tvangsprotokoller, inkludert dato og klokkeslett for beltelegging, er det påvist massiv ulovlig tvangsbruk ved landets sykehus. Det er svært varierende hvor godt sykehusene har dokumentert tvangsbruken, men i tusenvis av eksempler er det gjennom tvangslogger påvist omdiskuterte begrunnelser, massive lovbrudd og grov svikt i dokumentasjonen. VGs kartlegginger har vist at det i 2015 har skjedd lovbrudd ifølge flere hundre tvangsprotokoller. Det er blant annet påvist over 640 beltelegginger som jurister mener er lovstridige eller sterkt problematiske, minst 170 pasienter ble liggende i belter til tross for at de hadde sovnet, og over 220 protokoller mangler informasjon som viser når pasienter ble løst ut av beltene eller årsaken til at de ble bundet fast.

Kontrollkommisjonene skal verne pasientenes rettsikkerhet og kontrollere at tvang skjer i henhold til regelverket. Men medias kartlegging viser at ulovlig og omstridt bruk av tvangsmidler ikke blir slått ned på av kontrollkommisjonene, som skal sikre at sykehusene ikke bryter loven. Kontrollkommisjonene godkjente et hundretalls ulovlige beltelegginger i

2015. Kun i svært få tilfeller har kontrollkommisjonene dokumentert i protokollen at det er stilt spørsmål ved tvangsbruken pasientene har blitt utsatt for, selv om kommisjonen har en plikt til å gripe inn om de mener beltebruken kan være ulovlig (VG 22. november 2016).

Nær dobbelt så mange blir beltelagt i sommerferien som ellers i året, ifølge sykehusenes egne tvangsprotokoller. Dette kan sees i sammenheng med bemanning og utfordringer med ferieavvikling, ikke økt sykkelighet hos pasienter i sommermånedene (VG 28. november 2016). Helsedirektoratet er ifølge artikkelen ikke kjent med de store sesong- og døgnvariasjoner som eksisterer når det gjelder når mekaniske tvangsmidler tas i bruk i helsetjenesten. VG-rapportene har også vist store og systematiske geografiske forskjeller i bruk av tvang, som ikke kan forklares med ulik pasientsammensetning. Langvarig beltebruk er betydelig mer vanlig i noen helseregioner enn andre. Det er også vist eksempler på sykehus som har klart å redusere tvangsbruken betraktelig.

Den siste omfattende granskningen av norsk psykiatri var Blom-kommisjonen som gransket Reitgjerdet psykiatriske sykehus i Trondheim i 1980. Den endte opp med en sterkt kritisk rapport og med nedleggelse av sykehuset.

Tvangsbruk er veldig inngripende for den enkelte. Det er derfor svært viktig at man har god dokumentasjon på utbredelsen av tvang og måten tvang blir utført på i norsk helsetjeneste. En slik kunnskap har ikke norsk helsetjeneste i dag. Sivilombudsmann Aage Thor Falkanger uttalte til VG 21. november 2016 at han er bekymret for rettsikkerheten til psykiatriske pasienter, og at VGs kartlegging kan gi en ny innsikt i hvordan tvangsmidler brukes.

Forslagsstillerne er enig i dette, men mener at kunnskap om faktisk tvangsbruk i norsk offentlig helsetjeneste må være et offentlig ansvar å skaffe til

veie. Uten å vite og ha full åpenhet om tvangsbruk i norsk psykiatri, og dokumentasjon med fakta om hvor tvang skjer, hvorfor det skjer og hvor lenge, er det ikke mulig å sikre rett tvangsbruk i helsetjenestene, trygge pasienters rettsvern eller redusere unødvendig og lovstridig tvangsbruk i psykiatrien i fremtiden.

Flere juseksperter krever at det settes i gang en granskning om tvangsbruk i norsk helsetjeneste. Både leder for Advokatforeningens menneskerettsutvalg, advokat Mette Yvonne Larsen, og professor Jan Fridthjof Bernt ved Universitetet i Bergen, mener at avsløringene i media er så alvorlige at det må settes i gang en granskning som kan komme til bunns i hva tvangsinnlagte pasienter har blitt utsatt for (VG 24. november 2016). Også likestillings- og diskrimineringsombud Hanne Bjurstrøm uttaler at dette er et så alvorlig og omfattende problem at en granskning bør iverksettes (VG 28. november 2016).

Forslag

Forslagsstillerne slutter seg til at det er nødvendig med en granskning av tvangsbruk i norsk psykiatri – først og fremst for å få kunnskap til å kunne gjøre de rette tiltak for å sikre pasienter gode, verdige og forsvarlige psykiatriske helsetjenester i fremtiden, men også for å påvise urettmessig og eventuelle lovstridige tvangsbehandling av pasienter som har vært til behandling i norsk psykiatri. En slik offentlig granskning bør gå minst 5–10 år tilbake i tid.

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen sette i gang en offentlig granskning av tvangsbruk i norsk psykiatri.

29. november 2016

Jenny Klinge

Kjersti Toppe

Janne Sjelmo Nordås